

עיתון יופי

למורים בכיתות המשך לעולי אתיופיה

גיליון ה • אדר תשנ"ג • מרס 1993

משרד החינוך והתרבות
האגף לחינוך מבוגרים
עורך: עידו בסוק
מערכת: ד"ר מאיר פרץ,
לילך דולברג, שרה מייזל,
יונה כהן, יפה קסלר,
סילווייה ברנדייס, חנה גת,
חיימה פלג

בקודת מוצא

כתיבה תמה

הכתיבה היא הקשה לרכישה מבין מיומנויות לשון זרה/שנייה, לא כל שכן לתלמידים אנאלפביתים או בעלי השכלה מצומצמת. מדובר כאן בדרך ארוכה, שראשיתה בפיתוח מדורג של יכולת לכתוב מלה בודדת, בדרך של העתקה וחקיו, לאחר מכן – יכולת כתיבה של משפט בודד, אחר-כך של פסקה, כשהמטרה הסופית היא ביסוס יכולת לכתוב כתיבה תיפקודית עצמאית: פתקים אישיים, קורות חיים, מכתב לעירייה או לחברה המספקת שירותים על-תקלה שאירעה, על מחדל שיש לתקן. המיומנות הבסיסית הנלמדת היא הדיבור, והוא המשמש מסגרת להוראת הכתיבה. הבעיה היא שלגבי האנאלפבית, בעל ההשכלה המועטת ובעל אורח החשיבה השונה (ובמידה כלשהי, כמעט לגבי כל אדם), המעבר מדיבור לכתיבה איננו פשוט. הכתיבה דורשת אירגון החשיבה ומיקודה, סילוק כל הבלתי-רלוואנטי, בעוד שהדיבור יכול להיות מעט 'מפורז' יותר. יש הבדל גם במישלב הלשון של הדיבור והמישלב הנדרש לכתיבה. במקרה של תלמידינו, יש להם בעיה לקשר בין 'החוויה הגראפית' ל'חוויה השמיעתית' – להבין שהדבר שהם שומעים הוא גם הדבר שהם רואים כתוב על גבי הדף. הכתיבה דורשת גם שילוב של מספר מיומנויות, עניין המכביד על התלמיד שאינו מורגל בפעילויות 'אורייניות', וכמובן – היא דורשת אירגון, תיכנון מראש ועמידה בתיכנון. באולפן לעולי אתיופיה, הכתיבה נרכשת יחד עם הקריאה, ולאורך שלבים רבים היא

בעיקר פעולת העתקה. עם זאת, עם ההתקדמות בלימוד, יש לבצע מעבר איטי לעצמאות בכתיבה בדרגות שונות. העצמאות מתחילה מעצם ההעברה שעושה התלמיד מעובדות החיים הקרובות לו ביותר אל המשפט הכתוב: לענות בכתב כמה ילדים יש לו (כשהמשפט כבר אינו כתוב על הלוח), לכתוב מה הוא רואה בתמונה המוצגת לפניו (כשאת הטקסט הוא צריך לחבר בעצמו), מה מזג האוויר היום. אחר-כך עוברים לכתיבה העונה על שאלות המצריכות 'חס אישי', נקטית עמדה: מה דעתך על (בעיקר על דברים מוחשיים: הפירות בישראל, למשל). אפשר להגיע גם לדרגה של 'ניתוח': למשל, לכתוב על הרגשות שהוא מזהה בטקסט מסוים (סיפור).

ריכוז

הוראת כתיבה

שלבים בהקניית הכתיבה

- כתיבה תיפקודית ברמת העתקה.** שלב זה מתבצע ביום הלימודים הראשון, באולפן א, שבו הלומד כותב את שמו – על-פי רוב – בפעם הראשונה בחייו. ניתן להמשיך בכתיבת שם המשפחה, כתיבת שמות הילדים של התלמיד.
- כתיבה לימודית ברמת העתקה.** בשלב זה, הלומד מעתיק מלים או משפט קצר שאינם קשורים דווקא בביוגרפיה שלו.

לדוגמה: אברהם _____ יושב _____ אברהם יושב. יש מורים הכותבים את המלים מקווקוות – והתלמיד רק משלים את הקווים; לאחר מכן הוא מעתיק את המלים כשהוא כותב אותן לגמרי בעצמו.

הערה: סימני הפיסוק נלמדים בהדרגה, ולא בשיעור נפרד (ראו סעיף להלן). חשוב שללומד תהיה מחברת מסודרת, ושהוא יעתיק באופן מדויק את מה שנכתב על הלוח ושיבין מה הוא מעתיק (למשל, את משמעותו של קו מתחת לכוותרת).

ג. **כתיבה עצמאית תלויה טקסט.** בשלב זה, הלומד מתבקש להשלים משפטים מתוך טקסט נתון, או לענות על שאלות לגבי סיפור, בשפת הסיפור. המיומנות הנדרשת כאן היא איתור המלה המתאימה בטקסט והעתקתה למקום חדש באופן נכון. לדוגמה: אברהם מדבר שפה חדשה. אברהם מדבר שפה יפה. אברהם מדבר שפה קשה.

תרגיל 1: השלם את המלה על-פי הטקסט:

אברהם _____ שפה חדשה.
אברהם מדבר _____ שפה יפה.
אברהם מדבר שפה _____.

תרגיל 2: השלם את המלים לפי הטקסט:
אברהם מדבר שפה _____.
_____ -1 _____.

דוגמה אחרת (משולבת בה 'הסקת מסקנה' והכוונת התלמידים לכתוב באופן עצמאי מלה ידועה להם):

אסתר גרה בתל-אביב. גנט גרה בטדה.
ענה על השאלות:

איפה גרה אסתר? _____
איפה גרה גנט? _____
איפה תל אביב? _____
איפה טדה? _____

ג. **כתיבה תלויה טקסט ברמה גבוהה יותר:** מציאה וסיכום של רעיון מרכזי בכותרת, בפסקה או בטקסט שלם.

ד. **כתיבה עצמאית שאינה תלויה טקסט.** הכוונה לכתיבת משפט עצמאי, כתשובה לשאלות שמציג המורה לתלמיד: מתי אתה הולך לשוק? איפה יש לך משפחה בישראל? למה אתה לומד עברית? איפה לומד הבן שלך? למילוי שאלונים למיניהם; לכתיבת קורות חיים על-פי תבנית נתונה; נולדתי ב _____, למדתי ב _____, בשנת _____ התחנתי _____; כתיבת פתקים על-פי תבניות (ראו סעיפים להלן).
ה. **כתיבה עצמאית ברמת 'יצירה'.**

1) על בסיס מדרש-תמונה. המורה יגדיר באמצעות הלומדים את הנושא שבמדרש התמונה ויבקש מן הלומדים לכתוב 2-3 משפטים על הנושא.

2) כתיבה מתארת (ניתן להטיל על התלמידים לעשותה לאחר שיחה קצרה על הנושא שעליו הם עומדים לכתוב). הלומד יתאר ב-2-3 משפטים מראה של דבר כלשהו (לא מדרש-תמונה). למשל: תאר מה אתה רואה דרך החלון; מה מונח על השולחן בכיתה (לאחר שהמורה הניח על השולחן מפה ועליה פמוטים, בקבוק יין וכו').

3) כתיבה על טיול שהכיתה ערכה.
4) כתיבה בעקבות טקסט שנידון בכיתה.
5) כתיבה על נושאים הידועים לתלמידים מעברם באתיופיה. למשל: ספר איך חגגתם את חג הפסח באתיופיה.

הערה לגבי שלושת תת-הסוגים האחרונים: בחיבור מסוג זה, יש לעבוד עם התלמידים על מבנה החיבור: משפט פתיחה, גוף ומשפט מסכם. חשוב להגביל מראש את אורך החיבור.

תירגול דקדוק ואוצר מלים בשילוב כתיבה

אנו מביאים כאן מספר דוגמאות לתרגילים שבהם התלמיד מתבקש לכתוב באופן עצמאי מלים בודדות, משפטים שלמים ואף פסקה שלמה. אין מדובר בכתיבה תפקודית, אלא בכתיבה הבאה לשרת את לימוד השפה ובמקצת גם את פיתוח החשיבה.

א. **תירגול פועל מסוים בצורות שונות.** התלמיד מתבקש לכתוב את הצורה הנכונה של הפועל במשפטים הנתונים.
לדוגמה: הפועל 'להביא': (1) כל יום התלמידים _____ לכיתה ספרים ומחברות;
(2) אנחנו צריכים _____ לטיול כובע, מים ואוכל;
(3) סבא וסבתא ביקרו אצלנו אתמול, והם _____ לנו מתנות.

ב. **חזרה על אוצר מלים** (מכל חלקי הדיבור). התלמיד ישרים בכתב את המלים החסרות: (1) הרבה אנשים עומדים בתחנה וְ (מחכים) לאוטובוס; (2) הרופא (בודק) את החולים וכו'.

ג. **השלמת משפטים על-פי תבנית קבועה.** למשל: משפטי סיבה ותוצאה. במקרה זה, המורה יכתוב את התוצאה והתלמידים יכתבו את הסיבה או מספר סיבות אפשריות. לדוגמה: התינוק בוכה, כי... (הוא רעב/ כואב לו הבטן/ הוא רוצה לאכול/ הוא רוצה את אימא); אברהם לא בא אתמול לאולפן, כי...

כיוצא בזה, המורה יכול לכתוב את הסיבה, והתלמידים יכתבו את התוצאה או התוצאות: התינוק רעב, לכן (הוא בוכה); משה היה חולה, לכן (הוא לא בא אתמול לאולפן).

ד. **תירגול מכוון של פועל.** למשל: תירגול הפועל המודאלי צריך - מה הוא צריך/ מה היא צריכה: אברהם רוצה לקנות דירה. (אברהם צריך כסף); שושנה רוצה להכין אינג'יריה. (שושנה צריכה קמח, מים, שמן); התלמידים רוצים לכתוב במחברת. (הם צריכים עט).

כיוצא בזה, לגבי הפועל המודאלי יכול - מה הוא/ היא יכול/ יכולה או לא יכול/ יכולה לעשות: לאברהם אין אסימון. (הוא לא יכול לדבר בטלפון הציבורי); הרגליים שלי כואבות מאוד. (אני לא יכולה לעמוד/ לרוץ); לשושנה יש הרבה כסף. (שושנה יכולה לקנות דירה).

או לגבי פועל רגיל, כגון הולך - לאן הוא הולך/ היא הולכת: איש חולה (הולך לרופא); ילד בן חמש (הולך לגן); אימא צריכה לקנות לחם וחלב. (אימא הולכת לחנות).

ה. **השלמות מלות השאלה המתאימות.** לדוגמה: (מתי) אתה מתחיל לעבודה? בשעה שבע בבוקר; (מה) את עושה בבוקר? אני לומדת באולפן.

ו. **מיחזור אוצר מלים.** ניתן לעשות זאת באמצעות פעילויות שונות: (1) כתוב עשר מלים המתחילות באות ב'; (2) כתוב חמישה שמות של פירות/ ירקות/ בגדים/ בני משפחה; כתוב 5-6 מלים הקשורות בקופת-חולים/ קניות/ דירה/ דואר; (4) כתוב הפכים: מעניין - מאוחר - שמן - גבוה, רחוק -

כתיבה בעקבות טקסט

לגבי כל טקסט כתוב, ניתן להטיל על התלמיד משימות ברמות קושי שונות. ברמה נמוכה, התלמיד יתבקש לאתר מלים או משפטים בטקסט ולהעתיקם. ברמה גבוהה יותר, התלמיד יתבקש א) לענות על שאלות שהתשובות עליהן אינן כתובות בטקסט באופן מפורש אלא רק נרמזות או משתמעות ממנו; ב) לערוך השוואה בין המידע שבטקסט לבין מידע אחר הקשור בניסיון החיים שלו; ג) להביע דעה בכתב על הנאמר בטקסט. לדוגמה:

שיחקו בכדור ושברו חלון

דני ואורי שיחקו בכדור.
הם שיחקו על יד הבית של מר כוהן.
דני זרק את הכדור לאורי.
אורי תפס את הכדור.
חזק אותו בחזרה לדני.
אבל דני לא תפס את הכדור.
הכדור עף ופגע בחלון של מר כוהן,
והחלון נשבר.

דני ואורי ברחו מהר מהמקום.

להלן שאלות שהתשובה עליהן אינה מופיעה במישרין בסיפור, וכן שאלות שבהם נדרכים התלמידים להביע דעה: (1) האם דני ואורי שברו את החלון בכוונה? (2) למה דני ואורי ברחו? (3) איך דני ואורי היו צריכים להתנהג? (4) מי צריך לשלם בעד תיקון החלון? למה? (5) האם צריך לתת לדני ולאורי עונש? (6) אם כן, איזה עונש צריך לתת להם?

משימות כתיבה נוספות: (1) כתוב שיחה בין מר כוהן לאביו של דני; (2) כתוב שיחה בין דני לבין אביו (לאחר האירוע); (3) כתוב שיחה בין מר כוהן לבין אחד השכנים שראה מה שקרה.

כתיבת קורות חיים

כשבים להקנות ללומד את הכלים שעליו להשתמש לצורך כתיבת קורות חיים (כדי להתקבל לעבודה, לימודים), יש לכוון אותו להתמקדות בנושא עצמו. לשם כך נדרג את העיסוק בנושא זה: נתחיל בשאלון קטן, נעבור לשאלונים מקיפים יותר - עד שנגיע לכתיבת קורות חיים ממש.

והינה ההצעה לדירוג:

שאלון מס' 1: שם _____ שם משפחה _____
שם האב _____ מס' ת. ז. _____ מס' ת. ע. _____
מען (כתובת) _____

השאלון יתורגל בעל-פה, ואחר-כך בכתב על המורה להסביר לתלמידים את פשר ראשי התיבות ת.ז. ו-ת.ע. (תעודת עולה), הקיצור מס', וכמו כן את המושג אב (מהאולפן הם מכירים את המלה אבא).

שאלון מס' 2. הוא כולל את השאלון הקודם ומוסיף עליו שאלות: ארץ מוצא _____ מצב משפחתי _____ שנת לידה _____ גיל _____ מקצוע _____ כאן הלומד נתקל בצירופים בלתי מוכרים: ארץ מוצא, מצב משפחתי, שנת לידה (ייתכן שהוא מכיר את המלה שנה שלא בסמיכות). יש ללמד ולתרגל את הצירופים. אפשר לחזור ולתת את השאלון לעבודה בכיתה מדי כמה ימים, עד שהתלמידים יבינו אותו ויענו על כל השאלות כראוי.

שאלון מס' 3: שאלון זה מוסיף על שאלות השאלונים הקודמים: תאריך (שנת) עלייה _____ כתובת (מען) _____ שפות _____ תעודות _____ ניסיון בעבודה _____

אחרי שהלומדים שולטים בחומר השאלונים האלה, אפשר להתחיל לעסוק בנושא 'קורות חיים'. יש להביא לכיתה מספר דוגמאות של קורות חיים, ולקרוא אותן יחד איתם. אחר-כך ניתן לכתוב קורות חיים של אחד התלמידים על הלוח. התלמידים יעתיקו את הדוגמה מהלוח; לאחר מכן יש לכתוב על הלוח דוגמה נוספת.

אחר-כך יש לעזור ללומדים באופן יחידני, כדי להגדיר את השכלתם, מקצועם.

דוגמה לקורות חיים:
שמי חיים ביינסו. נולדתי בשנת 1955 באתיופיה בגונדאר. אני בן 38. מגיל 25 גרתי באדיס-אבבה.

עליתי לישראל בשנת 1991. למדתי עברית במשך 10 חודשים במלון 'שלום' וגרתי שם. עכשיו אני גר בגבעת המטוס.

אני נשוי ויש לי שלושה ילדים - שני בנים ובת. הבנים נולדו באתיופיה והבת נולדה בישראל.

המקצוע שלי: מכונאי מכוניות. יש לי תעודה של מכונאי (מאתיופיה) ורישיון נהיגה ישראלי.

אני גמרתי באתיופיה עשר כיתות וקורס של חצי שנה במכונאות. באתיופיה עבדתי כמכונאי וכנהג במשך עשר שנים, במוסך של חברת החשמל.

אני מדבר אמהרית, מעט אנגלית ועברית. כתובתי: גבעת המטוס, קרוואן מס' 313, ירושלים.

כתיבת פתקים

על המורה להיות מודע לבשלות הכיתה ללימוד נושא הפתקים, והיינו מהו ציודה הלשוני בתחום אוצר המלים, המבעים, ידיעת הזמנים וכו' (גם אם הכיתה

אינה יודעת זמן עתיד, אפשר להתחיל ללמד 'פתקים').

המורה ירכז לעצמו מראש את רשימת המלים והמבעים השכיחים ביותר בכתיבת פתקים לצורכי יום-יום. עליו לקחת בחשבון רק את המבעים (מן הסוג המשמש לפנייה בפתיחה או לסיום) הרווחים ביותר.

על המורה לקחת בחשבון גם מנגלות פסיכו-תרבותיות. סיטואציות שבהן מובן לישראלי שיש צורך או כדאי לשלוח פתק, כגון בעת שילדו נעדר מבית הספר עקב מחלה או אחר להגיע אליו, אינן מובנות כך לעולה מאתיופיה, שבארץ מוצאו לא קיים חוק חינוך חובה.

לצורך התחלת העבודה, המורה יכין כמה דוגמאות של פתקים, כדי שיוכל להראות לתלמידיו איך נראה ומהי מתכונתו של פתק בדרך כלל (סוג הנייר, גודל הנייר, כמות המלים).

הצגת נושא הפתק בכיתה תיעשה כך: המורה יסביר לתלמידים מהו פתק - 'פתק זה כמו מכתב, אבל קצר יותר ופשוט יותר. פתק הוא נייר שעליו כותבים מעט מלים או משפטים. הפתק עוזר לנו בהרבה מצבים ומונע דאגות וצורך להגיע למקום בעצמנו או לחזור אליו שוב. זהו מכתב שלא שולחים בדואר, ולא שמים עליו בול. הוא עוזר לנו לדבר בכתב עם בני המשפחה ועם חברים ואנשים אחרים שאנחנו לא יכולים לראות'.

'לשם מה אנחנו זקוקים לפתקים? מתי משתמשים בפתקים ומה עושים איתם?' לצורך תשובה, המורה יביא דוגמאות לסיטואציות שכיחות מחיי היום-יום. למשל: (1) תלמיד מהכיתה לא יכול להגיע ללימודים בגלל בעיה (בריאותית/ משפחתית/ אחרת). אותו תלמיד לא יכול להודיע על כך למורה - מה לעשות? לכתוב פתק; (2) הילד שלך חולה ואינו יכול ללכת לבית-הספר. ההורה יכתוב פתק וישלח עם הילד (כשיחזור לביה"ס); (3) אימא ואבא לא יהיו בבית כשהילדים יחזרו מביה"ס. מה לעשות? להשאיר להם פתק, כדי להודיע להם היכן ההורים נמצאים; (4) ילד שיעדר מהבית כשההורים יגיעו, רוצה להודיע להם היכן הוא, מתי יחזור.

המורה יכתוב בעצמו כמה פתקים לדוגמה, ויחלק אותם בין הלומדים. המורה יסכם וידגיש כמה חשוב הפתק כדי ליצור קשר, להראות על דאגה, אחריות. אפשר לתת לתלמידים שוב דוגמה של פתק - שיחולק ביניהם, או יוקרן במטול או יכתב על הלוח. אחר-כך, כפתיחה לפעילות הכתיבה, המורה יספר סיפור מסגרת, תיאור מדויק של סיטואציה שבה מתעורר הצורך בפתק: דני קם בבוקר והתלונן על כאבי-ראש.

אימא מחליטה שדני יישאר בבית לנוח. המורה בכיתה רואה, שמה לב, שדני חסר בכיתה, ולכן צריך לספר למורה מה קרה לדני (המורה אחראית לילדי הכיתה). מה לעשות? אימא (או אבא) של דני תכתוב (יכתוב) למורה פתק ותסביר בו בקיצור מה קרה לדני. המורה יראה לתלמידים גם את **פגנה** הפתק: הפתיחה, התוכן והסיום (ניתן לסמן אותם בפתק הדוגמה בצבעים שונים או במסגרת). כן יצביע על צורך בציון תאריך.

24.2.93

למורה חנה שלום,

דני לא בא אתמול לבית הספר, כי הוא לא הרגיש טוב/היה חולה.

בברכה

דבורה לוי

אחרי שקוראים את הפתק, אפשר לשאול שאלות: מה קרה לדני? למי כתבו את הפתק?

תירגול כתיבת פתקים יכול להיעשות על ידי מתן פתקים שהושמטו בהם מלים ('קלוד'), כגון: _____ שלום, משה היה חולה, לכן הוא לא בא לכיתה; _____; הבת שלי לא הרגישה טוב, ולכן _____, וכן על ידי הגדרת סיטואציות באוזני התלמידים, והטלת מטלה לחבר את הפתק המתאים לסיטואציה.

יש לציין שפתקים מסוימים דורשים שימוש בלשון עתיד (או בציווי המנוסח כעתיד). למשל, כשאם כותבת לביתה הגדולה: חנה, אני מבקשת שתקחי את דני מהגן. תתני לו אוכל ...

כתיבת מכתבים רשמיים

בפתיחת העיסוק בנושא, המורה צריך להבהיר ללומדים שכתבת מכתבים רשמיים **מסודת** להביע דעות, להתלונן או לברר מידע עם מוסדות עירוניים או ממשלתיים או פרטיים, דהיינו ההתכתבות כאן היא עם אנשים שאינם קרובים ואינם מוכרים לנו, בדרך כלל. לאזרח בישראל יש זכות, ובעצם גם חובה, להביע דעה על מה שעושות הרשויות (או על שירותים שונים שניתנים לאזרח), להתלונן, לבקש הסבר.

כהכנה, המורה ייתן לתלמידים לקרוא מיגוון של מכתבים רשמיים (משוכתבים או אותנטיים), ותעמוד על המבנה הקבוע פחות או יותר שלהם ועל איפיון סיגנונם: פנייה רשמית (לא אל חבר), כותרת: הנידון - ... (מטרת הכתיבה של המכתב), ניסוח קצר וענייני, ניסוח ברור של הבקשה או התלונה,

מוספים

קל וחומר* בפתגמים אתיופיים*

חוקרי התרבות האתיופית עמדו על מציאותם של מספר פתגמים, השגורים בפי האתיופים והמביעים תחושה של התפתחות-לרעה, התדרדרות, אמונה שקשה לרפא כאב, פצע, עלבון.

פתגם אתיופי מפורסם אומר: 'אנדי הום טזאי נש, אנקאואנס זנבובש' - 'אם אתה כבר רטוב מרסיסי טל, תישטף [גם] בנשם', משהו מעין 'מן הפח אל הפחת'. עולים מאתיופיה שנשאלו למשמעות הפתגם, הביאו, בתור הסבר, דוגמאות למימוש: 'שכנתי תמיד עצבנית; היא קיבלה בשורות רעות מאתיופיה, ובוודאי תהיה עוד יותר עצבנית עכשיו' וכיוצא בזה.

פתגם נוסף, המביע את חוסר היכולת להתנחם על אובדן אדם קרוב או התרחקות ממנו: 'ינאת מותנה ידגניה מקמצי', אינקוואיה יקאוראקווארל', דהיינו: 'מות אם הוא כמו ישיבה על אבן: הכאב משניהם הולך ונעשה גרוע יותר ויותר במשך הזמן'. רבים מעולי אתיופיה (במיוחד העולים ב'מבצע משה') אולי הרגישו ב'אמיתות' של הפתגם כאשר דווקא לאחר שנחו מעט מסבלות הדרך הקשים, צץ הכאב על אובדן הקרובים שאבדו בדרך ביתר-שאת.

ד"ר רחזן, הכותב על פתגמים אלה, מציע להסב את תשומת ליבם של העולים מאתיופיה לאפשרות לפרש את הפתגם על הטל והגשם אחרת: התפתחות מ'טל' ל'גשם' היא גם התפתחות מן הטוב אל הטוב יותר. ישיבה על אבן, מכל מקום, איננה עוזרת בכל מקרה...

* מעובד לפי מאמר של ד"ר חיים רזן, מתוך סדרת מחקרים בתמיכת מועצת הדסה בישראל, ת.ד. 5031, ירושלים.

עריכת סדר יום

אנחנו ממליצים על פעילות זאת, משום שעקב אורח החיים הכפרי, הקדם-טכנולוגי, של מרבית תלמידינו, תפיסת הזמן שלה הורגלו שונה מזו המושרשת בחברתנו (ניתן לומר, שהזמן שלנו, לפחות זה שלפני אנו מכוונים את פעולות היום-יום שלנו, הוא 'מכאני', בעוד שתפיסת הזמן שלהם היא 'אורגאנית' ו'טבעית'). מי שמסוגל לכוון ו'לסדר' את הזמן שלו מראש, שולט, במידה לא מעטה, בגורלו.

לפני עריכת תוכנית ל'סדר יום' בטבלה (שהתלמידים יעשו בשיתוף עם ילדיהם), כדאי לנהל עם התלמידים בכיתה שיחות על חובות וזכויות שיש לילדים כלפי בית הספר, הבית, המשפחה. לשאלו: איפה אנחנו/אתם/ הם נמצאים בשעות שונות של היום? כיצד ילדים בגילים שונים מבלים את שעות הפנאי/ את אחר-הצהריים? אפשר להזכיר משחקים בבית, משחקים בחוץ, חברים, וכן את העובדה שההורים והילדים רוצים לדעת זה על זה היכן הם נמצאים.

כמחסן מלים לצורך הטבלה אפשר להזכיר או להעלות בשיחה: בית-ספר, גן ילדים (גן חובה/קדם חובה), פנימייה, בית ספר תיכון, מועדון, קונסרוטוריום, ספרייה, בית תרבות, מתנ"ס, חוגים, אוניברסיטה, הכשרה מקצועית, קולנוע, תיאטרון, פעילויות ספורט, טיולים.

המטלה - ערוך סדר-יום לילדיך, בשיתוף איתם:

יום	יום	יום	יום	יום	יום
שבת	א	ב	ג	ד	ה

פעילות דומה אפשר לעשות לגבי תיכנון קניות במרכול (בסופרמארקט): לבקש מהתלמיד(ה) להחליט מראש מה חשוב לו לקנות, על מה הוא מוכן לוותר (מסיבות תקציביות או אחרות); לחלק את הרשימה לסוגים שונים של מוצרים, כדי להקל על איתורם במדורים השונים של המרכול.

סיום (אין צורך להציג לתלמידים נוסחים מגוונים של פתיחה וסיום. די ב'אדון נכבד/ גברת נכבדה' ו'בכבוד רב').

בשלב הבא, המורה יחלק ללומדים דפים ובהם התבנית הקבועה של המכתב הרשמי (בהבלטת חלקיו).

לכב

הנדון

אדון נכבד

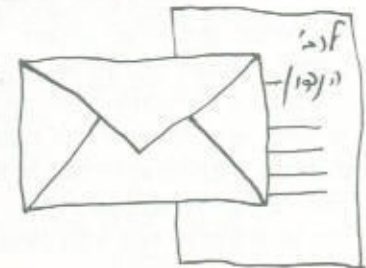
בכבוד רב

רצוי שהמורה יחלק את המכתבים הרשמיים לסוגים, ויעסוק בהם **כל אחד לחוד**: מכתבי בקשה, מכתבי תלונה, מכתבי בירור.

המורה יכול להציע את הסיטואציה שבמסגרתה יכתב המכתב, או שינסה לבסס את עבודת הכתיבה על בעיות ממשיות של התלמידים, שעשויות היו לגרום להם לרצות לכתוב מכתב רשמי: אין תאורה (או החשמל נותק לזמן רב) ברחוב שלך; המוכרות בסופרמרקט נהגו כך שלא בנימוס ('צעקו עליך'); אתה זקוק לחלואה מהבנק; יש לך תור לניתוח ואת מבקשת להקדים/ לדרות אותו. (לדוגמאות לסיטואציות נוספות, ראו **כך נכתוב**, בהוצאת משרד החינוך והתרבות).

לפני שהתלמידים יתחילו לכתוב על נושא מסוים, המורה יבקש מכל אחד לתאר בעל-פה על מה הוא עומד לכתוב, איך יבנה את המכתב. המורה יעיר לו מה כדאי להוסיף או להפחית, ורק אחר-כך ייגש הלומד לכתיבה.

בסוף הפעילות, המורה יאסוף את המכתבים, יעיר הערות תיקון, התלמיד יתקן בעקבות ההערות, ורק אחר כך המורה יקרא באוזני הכיתה את המכתבים.

© כל הזכויות שמורות לאגף לחינוך מבוגרים, משרד החינוך והתרבות הוצאה לאור: מחלקת הפירסומים, משרד החינוך והתרבות עיצוב: לילי שר סדרצילום: כספית

